

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-54-26B
Rīgā

17.09.2025.

Nr. 6-6/48

[Personai A]
[e-pasta adrese]

Ekonomikas Ministrijai
nosūtīšanai e-adresē

Zināšanai: **Biedrības “Kristīga Atbalsta Apvienība”**
valdes loceklei **Ingai Auderei**
info@egineto.lv

Biedrības “Liepājas Diakonijas centrs”
valdes loceklei **Karīnai Krieviņai**
diakonija.liepaja@gmail.com

Par diskrimināciju invaliditātes dēļ

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr. 2025-54-26B, kas ierosināta, pamatojoties uz [personas A] (turpmāk – iesniedzēja) iesniegumu¹ (turpmāk – iesniegums) par grūtībām personu ar invaliditāti autostāvvietas (turpmāk – PAI stāvvietā) ierīkošanā pie dzīvesvietas un Dzīvokļa īpašuma likuma (turpmāk – Likums) regulējumu minētajā jautājumā.

I Tiesiskie un faktiskie apstākļi

[1] Iesnieguma saturs

[1.1] Iesniedzēja ir persona ar pirmās grupas invaliditāti un kustību traucējumiem. Pārvietošanās iespējama tikai ar palīgīdzekļu (kruķu) un asistenta palīdzību, kā arī ar personīgo automašīnu.

¹ Iesniedzējas 08.05.2024. iesniegums (Tiesībsarga birojā reģistrēts 20.05.24. ar Nr. 724) ar 15.08.2024. papildinājumu (Tiesībsarga birojā reģistrēts 16.08.2024. ar Nr. 1219). Abus dokumentus Tiesībsarga birojā pārsūtīja biedrība “Kristīgā Atbalsta Apvienība”, 17.05.2024. un 16.08.2024. e-pasta vēstulēs.

Iesniedzējai ir izsniegta personu ar invaliditāti stāvvietu izmantošanas karte un iegādāta personīgā automašīna.

Iesniedzējas deklarētā un faktiskā dzīvesvieta ir vienā no daudzdzīvokļu nama dzīvokļiem Liepājā (turpmāk – Nama). 2018. gada janvārī Iesniedzēja pavadīja nakti automašīnā, jo pie Nama nebija brīvu autostāvvietu. Tāpēc Iesniedzēja vērsās pie Nama apsaimniekotāja (turpmāk – Pārvaldnieks) ar lūgumu pie Nama ierīkot PAI stāvvietu. PAI stāvvietu tika ierīkota pēc pusotra gada – 2019. gada 10. jūnijā, ar zīmējumu uz bruģa.

2023. gada augustā Pārvaldnieks telefoniski informēja Iesniedzēju, ka ar PAI stāvvietu “jādalās”, citādi tā tiks likvidēta, jo ir nelegāla. Pēc nerezultatīvas telefonsarunas ar Pārvaldnieku, Iesniedzēja telefoniski vērsās pie Liepājas domes (turpmāk – Pašvaldība) priekšsēdētāja. Pēcāk Pārvaldnieks piedāvāja Iesniedzējai PAI stāvvietu legalizēt.

PAI stāvvietas legalizēšanai bija nepieciešams veikt visa Nama dzīvokļu īpašnieku aptauju.

2023. gada 16. augustā Iesniedzēja savā pastkastītē atrada aptaujas anketu ar 84 (astoņdesmit četrus) Nama dzīvokļu īpašnieku sarakstu. Iesniedzēja informēja Pārvaldnieku, ka invaliditātes dēļ fiziski nespēs veikt aptauju – sešās kāpņu telpās, piecos stāvos. Tāpēc, laika posmā no 2023. gada 23. augusta līdz 10. septembrim, Pārvaldnieks pats veica aptauju. Aptaujas rezultāts (fiksēts 2023. gada 19. oktobra Nama īpašnieku balsošanas protokolā) bija negatīvs², tāpēc 2024. gada 20. februārī PAI stāvvietu tika likvidēta. Pēcāk tika veikta atkārtota aptauja, kuras rezultāts (fiksēts 2024. gada 2. jūlija Nama īpašnieku balsošanas protokolā) arī bija negatīvs³.

Minētā dēļ Iesniedzējas aktivitātes ārpus mājas tika būtiski ierobežotas. Iesniedzēja neriskēja izbraukt no parastās autostāvvietas pie Nama, lai, atgriežoties no brauciena, nenāktos nakšņot automašīnā, kā tas jau noticis. Iepriekš Iesniedzēja aktīvi piedalījies dažādu nevalstisko organizāciju semināros, ieguvusi augstāko izglītību. Iesniedzējai ir divdesmit gadu darba stāžs, regulāri maksāti nodokļi, iegūtas autovadītāja tiesības un par saviem līdzekļiem iegādāta automašīna – arī tādēļ, lai Iesniedzēja nebūtu atkarīga no pabalstiem un cita veida palīdzības.

[1.2] Iesniedzēja norāda, ka cilvēkiem ar kustību traucējumiem automašīna nav luksusa lieta, bet ikdienas pārvietošanās līdzeklis papildus tehniskiem palīgīdzekļiem. Tomēr Likums (17. panta (7¹))

² Iesniegumā norādīts, ka rezultāts bija 38 “par” un 46 “pret” (t.sk. 39 neiesniegtās atbildes). Tiesībsarga biroja piezīme.

³ Iesniegumā norādīts, ka rezultāts bija 21 “par” un 63 “pret” (t.sk. 58 neiesniegtās atbildes). Tiesībsarga biroja piezīme.

daļas otrais teikums) paredz PAI stāvvietu jautājumu risināt ar aptauju palīdzību. Tas ir apgrūtināts un problemātiski. Liela daļa dzīvokļu īpašnieku nemaz nedzīvo konkrētajos namos un to dzīvokļi tiek izīrēti, savukārt īrniekiem nav balsošanas tiesību. Tāpat elektronisko saziņu laikmetā cilvēki bieži neieskatās reālās vēstuļu pastkastītēs u.tml. Parakstu vākšana un labvēlīga balsojuma rezultāta panākšana par PAI stāvvietu ir apgrūtināta, lai arī tās izveidošana nav mazāk svarīga, kā vides pielāgošana, par ko Likumā jau veikti būtiski grozījumi 2021. gadā.

[1.3] Iesniedzēja lūdz Tiesībsarga birojam vērtēt Likuma regulējumu, kas PAI stāvvietu jautājumu atstāj citu dzīvokļu īpašnieku ziņā.

[2] Tiesībsarga kompetence un funkcijas

Atbilstoši Tiesībsarga likuma 11. panta 2. punktam tiesībsargs sekmē vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu. Tiesībsarga likuma 12. panta 1. punkts noteic, ka tiesībsargs pieņem un izskata privātpersonu iesniegumus, savukārt Tiesībsarga likuma 13. panta 11. punkts noteic tiesībsargam tiesības, pamatojoties uz viņa rīcībā esošajiem materiāliem, vērsties pie citām kompetentām institūcijām, lai izlemtu jautājumu par lietas ierosināšanu.

Atbilstoši minētajam, Tiesībsarga birojs vērsās pie Labklājības ministrijas (turpmāk – LM)⁴, Ekonomikas ministrijas (turpmāk – EM)⁵, Pārvaldnieka⁶ kā arī ieguva papildus informāciju no Iesniedzējas⁷.

Iegūtās informācijas izvērtēšanas gaitā Tiesībsarga birojs, saskaņā ar Tiesībsarga likuma 24. panta pirmo daļu, ierosināja pārbaudes lietu Nr. 2025-54-26B.

[3] LM sniegtā informācija⁸

Viens no priekšnosacījumiem, lai sekmētu personu ar invaliditāti neatkarīgu, iekļaujošu dzīvi sabiedrībā, ir spēja nodrošināt brīvu pārvietošanos gan iekštelpās, gan ārtelpās. Atzinīgi vērtējamais līdz šim veiktās izmaiņas Likumā, ar kurām noteiktas dzīvokļu īpašnieku tiesības veikt daudzdzīvokļu māju koplietošanas telpu pielāgošanu vai pārbūvi, lai nodrošinātu mājokļa un vides

⁴ Tiesībsarga biroja 24.05.2024. vēstulē Nr. 6-1/363

⁵ Tiesībsarga biroja 24.05.2024. vēstulē Nr. 6-1/365, 19.08.2024. vēstulē Nr. 6-1/591, 29.11.2024. vēstulē Nr. 6-1/855

⁶ Tiesībsarga biroja 24.05.2024. vēstulē Nr. 6-1/364

⁷ Tiesībsarga biroja 21.11.2024. vēstulē Nr. 6-1/831, 26.06.2025. vēstulē Nr. 6-1/423, 21.07.2025. vēstulē Nr. 6-1/501

⁸ LM 31.05.2024. vēstule Nr. 21-22/917 (Tiesībsarga biroja reģistrēta 31.05.2024. ar Nr. 6-1/410)

pieejamību (turpmāk tekstā, kā sinonīms, tiek izmantots termins “pieklūstamība”)⁹ sev vai savam ģimenes loceklim, kā arī noteiktos izņēmumos dzīvokļu īpašnieku kopības (turpmāk – kopība) lēmumu pieņemšanas prasībās PAI stāvvietas izveidei. **Vienlaikus, uz pieklūstamību un tās stiprināšanu nepieciešams raudzīties korelācijā ar personu ar invaliditāti spējām ne tikai iekļūt mājoklī vai izkļūt no tā, bet arī sekmēt personas ar invaliditāti iespējas brīvi piekļūt pie sava mājokļa, tostarp, izmantojot personīgo transportlīdzekli, kas nereti ir būtisks priekšnosacījums personas mobilitātes veicināšanai. (..) EM aicināta izvērtēt iespēju iniciēt grozījums Likumā, paredzot PAI stāvvietu ierīkošanai tādus pašus nosacījumus, kā daudzdzīvokļu māju koplietošanas telpu pielāgošanas gadījumos.**

[4] Pārvaldnieka sniegtā informācija¹⁰

Veicot pārvaldīšanas uzdevumu, pārvaldnieka pienākums ir ievērot dzīvojamo māju pārvaldīšanu regulējošo un citu normatīvo aktu prasības. 2019. gadā PAI stāvvietā pie Nama tika ierīkota bez juridiska pamata. **Lielākā daļa dzīvokļu īpašnieku izteica neapmierinātību**, tāpēc 2023. gada 19. oktobrī, pamatojoties uz Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā un Likumā noteikto, Nama dzīvokļu īpašnieku sapulcē tika lemts par PAI stāvvietas projekta izstrādi, saskaņošanu un ierīkošanu – pozitīvs lēmums netika pieņemts, jo par ieceri nenobalsoja Likumā noteiktais kopības skaits. Laika posmā no 2024. gada 1. līdz 30. jūnijam kopība rīkoja aptauju, tomēr arī pēc tās netika pieņemts PAI stāvvietai labvēlīgs lēmums.

[5] EM sniegtā informācija¹¹

Informācija no EM tika saņemta ilgstošas sarakstes gaitā. Turpmāk atspoguļoti svarīgākie EM argumenti par Likuma regulējumu PAI stāvvietu ierīkošanas jautājumā.

⁹ Tiesībsarga biroja 2022. gada pētījumā “Banku pakalpojumu pieklūstamība” skaidrots, ka Latvijas normatīvajā regulējumā pastāv divi termini – “pieejamība” un “pieklūstamība”, tomēr tie lietojami kā sinonīmi, jo saistāmi ar kļūdu latviskā tulkojumā ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām. Minētās konvencijas oriģināltekstā angļu valodā lietots termins “accessibility”, kas latviešu valodā tulkots kā “pieejamība”. Savukārt vairākās Eiropas Savienības direktīvās termins “accessibility” latviešu valodā tulkots kā “pieklūstamība”. Ņemot vērā, ka oriģināltekstos angļu valodā termina “accessibility” būtība nemainās un ir saistāma ar nepieciešamību nodrošināt pieejamību personām ar invaliditāti visās vidēs (fiziskā, informatīvā u.c.) pieņemams, ka Konvencijas tulkojumā latviešu valodā pieļauta kļūda, tādējādi abi apzīmējumi lietojami kā sinonīmi, atsaucoties uz tiem paralēli, atkarībā no avota, kas tiek atreferēts.

¹⁰ Apsaimniekotāja 11.06.2024. vēstulē Nr. 2024/2/1-22/0132 (Tiesībsarga birojā reģistrēta 11.06.2024. ar nr. 6-1/438) un 04.07.2024. vēstulē Nr. 2024/2/1-22/0155 (Tiesībsarga birojā reģistrēta 04.07.2024. ar nr. 6-1/504)

¹¹ EM 17.06.2024. vēstulē Nr. 3.3-6/2024/3496N (Tiesībsarga birojā reģistrēta 18.06.2024. ar Nr. 6-1/453), 17.09.2024. Nr. 3.3-6/2024/5106N (Tiesībsarga birojā reģistrēta 17.09.2024. ar Nr. 6-1/709) un 12.12.2024. Nr. 3.3-6/2024/6911N (Tiesībsarga birojā reģistrēta 13.12.2024. ar Nr. 6-1/955)

Sākotnējā atbilde

[5.1] Likuma 11. panta piektās daļas regulējums un 17. panta (7¹) daļas otrā teikuma regulējums ir nošķirami. **Abos gadījumos runa ir par dzīvokļu īpašnieku kopīpašumā esošās daļas pārvaldīšanu**, tomēr situācijas ir nošķiramas, ņemot vērā radītos lietošanas tiesību aprobežojumus. Pirmajā gadījumā netiek skartas pārējo kopīpašnieku tiesiskās intereses uz savu īpašumu, jo visi īpašnieki var turpināt to (kopīpašumu) lietot, savukārt otrajā gadījumā, izveidojot PAI stāvvietu, tiek noteikta atsevišķa lietošanas kārtība noteiktai daļai kopīpašuma par labu noteiktai personai vai personu lokam, un tas uzskatāms par kopīpašuma lietošanas aprobežojumu.

Dzīvokļu īpašnieku tiesības, pienākumi un lēmumu pieņemšanas kārtība ir civiltiesiskas attiecības, kuras regulē Likums un Civillikums. Civillikuma 1068. pantā ietvertajā kopīpašuma pārvaldīšanas ģenerālklausulā noteikts, ka rīkoties ar kopīpašuma priekšmetu, kā visumā, tā noteiktās atsevišķās daļās, drīkst tikai ar visu kopīpašnieku piekrišanu. Nevienam atsevišķam kopīpašniekam nevar bez visu pārējo piekrišanas ne apgrūtināt kopīpašuma priekšmetu ar lietu tiesībām, ne atsavināt to visā tā sastāvā vai pa daļām, ne arī kaut kādi to pārgrozīt. No vienas puses, šāda tiesību norma aprobežo kopīpašnieka rīcības brīvību. No otras puses, normas regulējums balstās uz kopīpašuma institūta būtību un nodrošina, ikviena kopīpašnieka tiesību aizsardzību un taisnīgumu visu kopīpašnieku savstarpējās attiecībās.¹²

[5.2] 2021. gadā Likums tika grozīts, nosakot atkāpes no kopīpašuma institūta un paredzot, vienlaikus ar atsevišķa dzīvokļa īpašnieka tiesībām veikt būvdarbus, arī atvieglotākus nosacījumus PAI stāvvietu izveidei – iepriekšējās prasības pēc vismaz trīs ceturtdaļām īpašnieku balsu vietā paredzot, ka lēmumu varēs pieņemt ar vienkāršu balsu vairākumu.

Grozījumu izstrādē tika apzināts un izsvērts, ka lēmums par PAI stāvvietu izveidošanu ar vienkāršo balsu vairākumu varētu aizskart to dzīvokļu īpašnieku tiesības, uz kuriem neattieksies lēmumā noteiktās **priekšrocības**, tomēr, ievērojot personu ar invaliditāti, kas uzskatāmas par mazāk aizsargātu personu kategoriju, tiesības, kā arī valsts noteiktās prioritātes un pasākumus vides pieejamības nodrošināšanai personām ar invaliditāti, tika atzīts, ka lēmumu pieņemšanas procesa atvieglošana ir visas sabiedrības interesēs.¹³

¹² 2021. gada grozījumu Likumā (pieņemti: 2021. gada 21. janvārī, stājās spēkā: 2021. gada 3. februārī) anotācija

¹³ 2021. gada grozījumu Likumā (pieņemti: 2021. gada 21. janvārī, stājās spēkā: 2021. gada 3. februārī) anotācija

Tādējādi likumdevējs ir apzinājies izlemjamā jautājuma būtību un jau noteicis maksimāli mazāko iespējamo balsu skaitu PAI stāvvietu izveidei. Paredzot vēl būtiskākus atvieglojumus, kritiski jāraugās uz kopīpašuma institūta būtību, kas izslēdz vienpersonisku lēmumu pieņemšanu, vai pat rīcību bez attiecīga lēmuma saistībā ar kopīpašuma lietošanu – lai arī tam būtu saskatāms leģitīms mērķis (citu cilvēku tiesību aizsardzība), izvēlētais risinājums varētu būt neatbilstošs samērīguma principam.

Pēcāk precizētais

[5.3] Likuma 11. panta piektajā daļā paredzētās dzīvokļa īpašnieka tiesības veikt būvdarbus, lai nodrošinātu vides pieejamību, ietver arī tiesības izveidot PAI stāvvietu. Tas iespējams gadījumos, ja dzīvokļu īpašnieki nav noteikuši kopīpašumā esošās daļas lietošanas kārtību. Tādējādi jau šobrīd gadījumos, kad ir iespējama autostāvvietas paplašināšana, dzīvokļa īpašnieks var veikt PAI stāvvietas izbūvi vides pieejamības nodrošināšanai.

Minētais nav pretrunā EM sākotnējai pozīcijai, jo situācija aplūkojama no diviem atšķirīgiem aspektiem. Pirmajā gadījumā EM jautājumu aplūkoja no tāda skatu punkta, ka pie daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas autostāvvietas nebūtu vispār – tad dzīvokļa īpašnieks varētu pielāgot sev nepieciešamo vides pieejamību, izbūvējot laukumu automašīnai par saviem līdzekļiem vides pieejamības nodrošināšanai. Otrajā gadījumā viedoklis tika sniegts par gadījumiem, kad jau ir esoša autostāvvietā un dzīvokļa īpašnieks, bez kopības saskaņojuma, daļu no tās vēlas izmantot individuālām vajadzībām. **EM precizē, ka iepriekš minētais skaidri neizriet no normatīvā regulējuma.**

[5.4] Ar 2024. gada grozījumiem (turpmāk – 2024. gada grozījumi) likumdevējs ir radījis vēl atvieglotāku kārtību lēmumu pieņemšanai, lai nodrošinātu PAI stāvvietu izveidi, dzīvokļu īpašniekiem paredzot iespēju, gadījumā, ja sākotnējā kopsapulcē vai aptaujā nav bijis kvoruma, pieņemt lēmumu atkārtotā kopsapulcē vai aptaujā, ar piedalījušos dzīvokļu īpašnieku vienkāršu balsu vairākumu (ņemot dalību vismaz trešdaļai no visiem dzīvokļu īpašumiem).

[5.5] Ja dzīvokļu īpašnieku kopība lēmumu nepieņem vai balso pret, dzīvokļa īpašnieks ir tiesīgs prasīt dalītas lietošanas kārtības noteikšanu tiesas ceļā. Iepriekšminētās tiesības nav realizējamas gadījumos, kad jaunu autostāvvietu izbūve nav iespējama, vai arī dzīvokļa īpašnieki jau ir noteikuši kopīpašumā esošās daļas lietošanas kārtību, piemēram, izvietojusi ceļa zīmes, kas aizliedz iebraukšanu vai stāvēšanu pagalmā, jo pagalmā ir paredzēts tikai bērnu rotaļu laukumam.

Ja Likumā tiktu paredzēta tiesība dzīvokļu īpašniekiem bez kopības lēmuma izvietot PAI stāvvietu, šāds īpašnieka lēmums varētu būt konfliktējošs ar kopības lēmumu un tādējādi varētu netikt ņemtas vērā pārējo dzīvokļu īpašnieku pamatotās intereses.

Savukārt Likuma 16. panta ceturtā daļa ir piemērojama vien gadījumiem, kuros vērtējami kopības lēmuma pieņemšanas procedūras pārkāpumi, kas ir ar tiešu cēlonisku sakaru pieņemtajam lēmumam, vai arī gadījumos, kad lēmums ir pretrunā Likumam. **Ikviens dzīvokļa īpašnieks tiesībā kopsapulcē vai aptaujā ir balsot gan "par", gan "pret". Īpašnieki var arī bez objektīviem iemesliem balsot "pret" PAI stāvvietas izveidi, un tas nav uzskatāms par prasības pamatu kopības lēmuma apstrīdēšanai tiesā Likuma 16. panta ceturtās daļas izpratnē.**

[6] Iesniedzējas 2025. gadā sniegtā informācija¹⁴

2024. gada decembra beigās Iesniedzēja paziņoja sniedza palīdzību PAI stāvvietas izveides jautājumā. Pie notāra tika noformēta pilnvara, lai paziņa (turpmāk – Pilnvarotā persona) varētu rīkoties Iesniedzējas vārdā.

2025. gada janvāra sākumā notika Pilnvarotās personas, Pašvaldības priekšsēdētāja un Pārvaldnieka sanāksme, kurā vienojās gan par jauna balsojuma organizēšana, gan izmaksu segšanu no Pašvaldības budžeta, pozitīva lēmuma gadījumā. Pilnvarotā persona ar Pārvaldnieku vienojās arī par informatīvu vēstuli Nama dzīvokļu īpašniekiem pirms plānotās aptaujas veikšanas.

Zvanot pie Nama dzīvokļu durvīm, Pilnvarotā persona saskārās ar negatīvu attieksmi – gan tāpēc, ka cilvēki nebija lasījuši informatīvo vēstuli, gan iebildumu dēļ pret pašu aptauju, kas veikta jau trešo reizi, gan arī vienkārši tāpēc, ka šīs personas bija pret PAI stāvvietu. Vairākos dzīvokļos durvis neviens neatvēra. Tas notika atkārtoti, dažādos laikos – gan tāpēc, ka neviens nebija mājās, gan sargājoties no krāpniekiem. Nereti durvis atvēra īrnieki, tomēr īrniekiem nav paraksta tiesību. Savukārt Pilnvarotajai personai nebija iespēju pārliecināties, vai parakstītājs patiesi ir dzīvokļa īpašnieks. Pat neitrālam cilvēkam, Pilnvarotajai personai, parakstu vākšana emocionāli bija smaga, un viņa saslima. Savāktu parakstu kopiju viņa nosūtīja Pārvaldniekam.

Ņemot vērā, ka parakstu vākšana bija apstājusies, Iesniedzēja to turpināja pati – gan zvanot, gan rakstot zināmajiem Nama dzīvokļu īpašniekiem, gan meklējot starpniekus, kuri varētu pazīt un,

¹⁴ Iesniedzēja 16.07.2025. vēstulēs, kas Tiesībsarga birojā nosūtītas e-adresē (Tiesībsarga birojā reģistrētas 17.07.2025. ar Nr. 90, 91 un 92) un 29.07.2025. vēstulē, kas Tiesībsarga birojā nosūtīta e-adresē (Tiesībsarga birojā reģistrēta 30.07.2025. ar Nr. 97)

Iesniedzējas vārdā, sazināties ar pārējiem īpašniekiem. Iesniedzēja brauca satikt Nama dzīvokļu īpašniekus arī ārpus Liepājas, lai jau ar šo balsojumu iegūtu nepieciešamo balsu skaitu lēmuma pieņemšanai par PAI stāvvietu. Šoreiz Iesniedzējai izdevās savākt vajadzīgo balsu skaitu un 2025. gada 6. marta kopības lēmums bija pozitīvs¹⁵.

Kopumā šis bija trešais balsojums pusotra gada laikā un pirmais balsojums 2024. gada grozījumu izpratnē, un tādēļ tas nesniedz praktisku informāciju par tiesiskā regulējuma efektivitāti Likuma redakcijā pēc 2024. gada grozījumiem. Ja būtu jāriko atkārtots balsojums, kas Iesniedzējas gadījumā būtu jau ceturtais, Iesniedzēja būtu padevusies, jo atkārtoti meklēt īpašniekus nepietiktu spēka ne emocionāli, ne fiziski, turklāt tas robežotos ar nekaunību no Iesniedzējas puses. PAI stāvvietas ierīkošana prasīja vairāk kā pusotra gada cīņu un, lai arī pēdējais balsojums par PAI stāvvietu bija pozitīvs, tomēr **jautājums par elementāru pamatvajadzību nebūtu jārisina cīņas veidā, ar stresu un pazemojumiem no kaimiņiem par Iesniedzējas kustību traucējumiem un invaliditāti.**

II Tiesībsarga vērtējums

[9] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā, savukārt otrais teikums noteic, ka cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

Satversmes 91. panta otrais teikums paredz diskriminācijas aizliegumu, vienlaikus neuzskaitot aizliegtos diskriminācijas kritērijus¹⁶ – tie pantā “jāielasa”, izmantojot tiesību normu interpretācijas metodes.¹⁷ Atbilstoši Satversmes tiesas noteiktajam, invaliditāte ir viens no kritērijiem, uz kuru pamata diskriminācija ir aizliegta.¹⁸ **Tādējādi Satversme aizliedz diskrimināciju invaliditātes dēļ.**

ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām¹⁹ (turpmāk – Konvencija) 2. pantā diskriminācija invaliditātes dēļ ir definēta kā jebkāda veida nošķiršana, izslēgšana vai ierobežošana invaliditātes dēļ, kuras mērķis vai sekas ir politisko, ekonomisko, sociālo, kultūras, pilsonisko vai citu cilvēktiesību un pamatbrīvību izmantošanas vai īstenošanas nepieļaušana vai traucēšana vienlīdzīgi ar citiem, turklāt tā ietver visas diskriminācijas formas. **Tādējādi par diskrimināciju**

¹⁵ Iesniedzēja norādīja, ka no 84 dzīvokļu īpašniekiem, 48 nobalsoja “par” PAI stāvvietu un 6 “pret”. Tiesībsarga biroja piezīme.

¹⁶ [Latvijas Republikas Satversme](#). Pieņemta 15.02.1922, stājas spēkā 07.11.1922., 91.pants.

¹⁷ Satversmes tiesas 23.04.2019. spriedums lietā Nr. 2018-12-01, 21. punkts

¹⁸ Satversmes tiesas 10.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-36-01., 9. punkts

¹⁹ ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Pieņemta 13.12.2006, stājas spēkā Latvijā 31.03.2010.

invaliditātes dēļ ir uzskatāmas arī situācijas, kuru tiešais mērķis nav bijis liegt vai ierobežot personu ar invaliditāti pamattiesību izmantošanu vai īstenošanu, bet kas faktiski radījušas tādas sekas.

Konvencijas 4. panta 1. punkta b) apakšpunktā noteikts dalībvalstu pienākums novērst diskrimināciju – veicot visus nepieciešamos pasākumus, tostarp likumdošanas, lai grozītu vai atceltu pastāvošos likumus, noteikumus, paražas un praksi, kas rada personu ar invaliditāti diskrimināciju. **Tādējādi Konvencija paredz dalībvalstu pienākumu identificēt un novērt personu ar invaliditāti tiesību ierobežojumus, tai skaitā, pašas dalībvalsts normatīvajā regulējumā.**

Atbilstoši Konvencijas regulējumam, piekļūstamība ir gan viens no Konvencijas pamatprincipiem²⁰, gan svarīgs priekšnosacījums, lai personas ar invaliditāti varētu vienlīdzīgi ar citiem izmantot un īstenot virkni pamattiesību²¹ (pilsonisko, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību – tiesības uz darbu, mājokli, īpašumu, izglītību, veselības aprūpi u.c.). Tāpat tiek uzskatīts, ka tiesības uz piekļuvi ir tiesības pašas par sevi.²² **Līdz ar to, piekļūstamība vienlaikus ir gan vispārīgais tiesību princips, gan pamattiesību īstenošanas mehānisms, savukārt tās liegšana vai ierobežošana vienlaikus liedz vai ierobežo pamattiesību izmantošanu un īstenošanu un uzskatāma par diskrimināciju.**²³

Konvencija noteic dalībvalstu pienākumu gan novērst diskrimināciju, gan nodrošināt piekļūstamību.²⁴ **No diskriminācijas aizlieguma principa izriet, ka piekļūstamība ir jānodrošina veidā, kas garantē personām faktisku un vienlīdzīgu pieeju un nemazina viņu cilvēcisko cieņu.**²⁵ **Tādējādi gadījumi, kad piekļūstamība tiek nodrošināta veidā, kas mazina cilvēcisko cieņu, uzskatāmi par diskriminējošiem.**

[10] Vispārīgais Likuma regulējums par rīcību ar kopīpašumu un kopības kompetenci noteic, ka dzīvokļa īpašniekam ir tiesības bez saskaņošanas ar citiem dzīvokļu īpašniekiem veikt būvdarbus tikai savā atsevišķajā īpašumā²⁶, savukārt, ja būvdarbi skar kopīpašumā esošo daļu, jautājumu izlemj kopība.²⁷ Kopības lēmums ir saistošs ikvienam dzīvokļa īpašniekam.²⁸ Minētais princips pēc

²⁰ Konvencijas 3.panta f) punkts

²¹ Konvencijas preambulas v) punkts

²² [ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 2 \(2014\)](#)

²³ [Turpat.](#)

²⁴ Piemēram, Konvencijas 9. panta 1. un 2. punkts

²⁵ [ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 2 \(2014\)](#)

²⁶ Likuma 11. panta pirmā daļa

²⁷ Likuma 16. panta pirmā daļa

²⁸ Likuma 16. panta trešā daļa

būtības ir saglabāts Iesniegumā norādītajā Likuma 17. panta (7¹) daļas otrajā teikumā, savukārt atkāpe no šī principa paredzēta, piemēram, Likuma 11. panta piektajā daļā.

[11] Likuma 11. panta piektā daļa noteic, ka dzīvokļa īpašniekam, lai nodrošinātu viņam vai viņa ģimenes loceklim mājokļa un vides pieejamību, iepriekš tikai informējot dzīvokļu īpašnieku kopību, ir tiesības: 1) uzstādīt pacēlāju dzīvojamās mājas kāpņu telpā, 2) izbūvēt uzbrauktuvi pie dzīvojamās mājas ieejas vai pie dzīvokļa īpašuma, kā arī 3) veikt citāda veida dzīvojamās mājas kopīpašumā esošās daļas pielāgošanu, lai nodrošinātu sava mājokļa un vides pieejamību. Savukārt 17. panta (7¹) daļas otrais teikums paredz, ka PAI stāvvietas izveidei ir nepieciešams vismaz puse dzīvokļu īpašumu īpašnieku atbalsts, proti citu kopīpašnieku piekrišana.

Tiesībsarga birojs paskaidro, ka **PAI stāvvietas ir vides piekļūstamības risinājums**. PAI stāvvietas var izmantot tikai viena konkrēta personu grupa – personas ar invaliditāti, kam, turklāt, ir izsniegta personu ar invaliditāti stāvvietu izmantošanas karte. Personu ar invaliditāti stāvvietu izmantošanas karte tiek izsniegta tikai tām personām ar invaliditāti, kam ir kustību vai gaitas traucējumi, vai personām ar I grupas redzes invaliditāti.²⁹ Minētais nozīmē, ka PAI stāvvietas nav papildus ērtība, labums vai “bonuss”, kā tas ir parastu autostāvvietu gadījumā cilvēkiem bez invaliditātes. PAI stāvvietas ir izveidotas pamatojoties uz objektīvu nepieciešamību noteiktām personām, kam lielāku distanču veikšana varētu būt apgrūtināta, bīstama un/vai ir neiespējama, lai tādējādi kompensētu šīm personām citādi nepieejamo vidi. **Tāpēc secināms, ka piekļūstamības jautājums Likumā ir regulēts divās dažādās normās un divos dažādos veidos** – Likuma 11. panta piektajā daļā paredzot īpašnieka tiesības īstenot daļu vides piekļūstamības pasākumu bez citu kopīpašnieku piekrišanas, savukārt Likuma 17. panta (7¹) daļas otrajā teikumā citai piekļūstamības pasākumu daļai (PAI stāvvietām) nosakot prasību pēc noteiktas daļas (vismaz puses) citu kopīpašnieku piekrišanas, kas sniedzama balsojuma veidā kopības sapulcē vai aptaujā.

Nemot vērā, ka piekļūstamība ir gan viens no Konvencijas pamatprincipiem, gan pamattiesību īstenošanas mehānisms, secināms, ka Likuma 17. panta (7¹) daļas otrā teikuma regulējums pamattiesību principa un īstenošanas mehānisma īstenošanu un ievērošanu ir atstājis citu privātpersonu (kopīpašnieku) kompetencē un regulē civiltiesiskā kārtā.

Vērtējot Likuma 17. panta (7¹) daļas otrā teikuma regulējumu kopsakarā ar citām Likuma normām, kas attiecināmas uz izskatāmo jautājumu, ir secināms, ka Likums paredz iespēju arī atkārtotu

²⁹ Ceļu satiksmes noteikumu 246. punkts

sapulču (regulētas Likuma 19.¹ pantā) vai atkārtotu aptauju (regulētas Likuma 20.² pantā) organizēšanu PAI stāvvietu izveidei. Lai arī lēmuma pieņemšana tādā gadījumā tiek atvieglota ar prasību mazākas kopīpašnieku daļas atbalstam (vismaz puses, piedaloties vismaz trešdaļai no kopējā īpašumu skaita³⁰), tomēr regulējumā joprojām tiek saglabāts iepriekš minētais princips, ka par PAI stāvvietu lemj citi kopīpašnieki. Turklāt, Likums nekādā veidā neierobežo kopīpašniekus visos balsojumos neatbalstīt PAI stāvvietas izveidi. Likuma 16. panta ceturtās daļas regulējums par kopības lēmuma pārsūdzēšanu tiesā šajos gadījumos nav attiecināms, jo paredz prasības celšanu vien tad, kad kopības lēmums vai tā pieņemšanas procedūra bijusi pretrunā Likuma regulējumam. Taču Likums neliedz īpašniekiem tiesības lemt par šo jautājumu arī balstoties uz subjektīviem apsvērumiem, emocijām u.c. tamlīdzīgiem apstākļiem. To atzinusi arī EM, sarakstē ar Tiesībsarga biroju.

No minētā izriet, ka Likums vides piekļūstamību un, līdz ar to, pamattiesību principa un īstenošanas mehānisma ievērošanu un īstenošanu regulē civiltiesiskā kārtā un ir atstājis citu privātpersonu (kopīpašnieku) ekskluzīvā un faktiski neierobežotā kompetencē.

[12] EM augstāk minēto tiesisko regulējumu pamatoja ar apstākli, ka PAI stāvvietu izveide, atšķirībā no citiem piekļūstamības risinājumiem (Likuma 11. panta piektajā daļā minētajiem), rada lielāku ierobežojumu citu kopīpašnieku tiesībām uz īpašuma lietošanu – jo noteikta kopīpašuma daļa tiek nodota kādas konkrētas personas vai personu grupas lietošanā. EM ieskatā šāds regulējums līdzsvaro kopīpašuma institūta aizsardzību un, tādējādi, kopīpašnieku tiesības uz īpašumu ar personu ar invaliditāti tiesībām. EM atsaucās uz 2021. un 2024. gadā veiktajiem grozījumiem Likumā ar ko atvieglotas PAI stāvvietu izveides prasības. EM norādīja, ka likumdevējs jau veicis samērīguma izvērtējumu un paredzējis mazāko pieļaujamo balsu skaitu, kāds nepieciešams personu ar invaliditāti tiesību nodrošināšanai, lai nepamatoti neapdraudētu citu kopīpašnieku tiesības. Vienlaikus EM sniedza arī pretrunīgu skaidrojumu, ka Likums tomēr pieļauj PAI stāvvietu izveidi bez citu kopīpašnieku balsojuma.

[12.1] Tiesībsarga birojs konstatē, ka 2021. gadā Likumā tika veikti divi grozījumi: 1) 2020. gada 8. janvārī Saeimā tika iesniegts likumprojekts Nr. 545/Lp13 , kas rezultējās 2021. gada 6. jūlija grozījumos (turpmāk – 2021. gada grozījumi1) un 2) 2020. gada 11. maijā Saeimā tika iesniegts likumprojekts Nr. 685/Lp13, kas rezultējās 2021. gada 21. janvāra grozījumos (turpmāk – 2021. gada grozījumi2). **2021. gada grozījumi1 fokusējās uz personu ar invaliditāti tiesību**

³⁰ Likuma 19.¹ panta pirmā un otrā daļa un 20.² panta pirmā un otrā daļa

jautājumu un vides pieklūstamību. Tie tika pamatoti ar argumentu, ka tiesiskais regulējums, kas prasa vides pieejamībai iegūt citu īpašnieku piekrišanu, ir birokrātisks, apgrūtināošs, liedz vides pieejamību un nereti nav izpildāms.³¹ 2021. gada grozījumu1 sākotnējā versija³², paredzēja personām ar invaliditāti tiesības bez citu kopīpašnieku balsojuma un piekrišanas veikt arī tādu vides un mājokļa pielāgošanas pasākumu, kā PAI stāvvietas izveidi, tomēr, grozījumu saskaņošanas gaitā, tiesības uz PAI stāvvietas izveidi tika aizstātas ar “citāda veida pielāgojumiem” (paredzot patreiz spēkā esošo Likuma 11. panta piektās daļas regulējumu). PAI stāvvietu jautājums tika risināts 2021. gada grozījumos2, Likuma 17. panta (7¹) daļu papildinot ar otro teikumu un paredzot, ka PAI stāvvietu izveidei joprojām būs nepieciešama citu kopīpašnieku piekrišana, taču tika samazināts nepieciešamo balsu skaits³³. **2021. gada grozījumi2 nebija fokusēti uz personu ar invaliditāti tiesību jautājumiem un tajos netika pienācīgi vērtēts samērīgums personu ar invaliditāti tiesību ierobežojumiem.**³⁴ Šo grozījumu primārais mērķis bija saistīts ar pārvaldīšanas efektivitāti, nevis pamattiesību nodrošināšanu. Turklāt grozījumu anotācijā tika norādīts, ka “lēmuma pieņemšana (par PAI stāvvietu³⁵) joprojām būs vienīgi dzīvojamās mājas īpašnieku ziņā, un likumprojekts neuzliek pienākumu šādus lēmumus obligāti pieņemt.” **Savukārt 2024. gada grozījumos vides pieklūstamības jautājums netika skatīts nemaz.** Arī to mērķis bija pārvaldīšanas efektivitāte³⁶. Ar tiem tika ieviesta “mazākuma kvoruma” prasība atkārtotās sapulcēs un aptaujās lemjamajiem jautājumiem.³⁷ Tomēr norādāms, ka, lai arī “mazākuma kvoruma” regulējumu var piemērot arī PAI stāvvietu izveidei, tas netika ieviests risinot personu ar invaliditāti tiesību

³¹ 2021. gada grozījumu1 anotācijā kā birokrātisks šķērslis tika norādīts Likuma 17. panta (7¹) daļas regulējums, kas tolaik paredzēja lēmuma pieņemšanai par jebkāda veida mājokļa pielāgošanu koplietošanas telpās vismaz trīs ceturtdaļu kopīpašnieku piekrišanu. Tiesībsarga biroja piezīme.

³² Versija, ko atsevišķi Saeimas deputāti iesniedza Saeimas Prezidijam. Tiesībsarga biroja piezīme.

³³ No trīs ceturtdaļām uz pusi no visiem dzīvokļu īpašumiem. Tiesībsarga biroja piezīme.

³⁴ [Grozījumu2 anotācijā](#) personu ar invaliditāti tiesību jautājums tika izsvērts vienā teikumā: “Pieņemot likumprojektā paredzētos lēmumus, var tikt aizskartas to dzīvokļu īpašnieku tiesības, uz kuriem neattieksies ar lēmumiem noteiktās priekšrocības. Taču, ievērojot personu ar invaliditāti, kas ir uzskatāmas par mazaizsargātu personu kategoriju, tiesības, kā arī valsts noteiktās prioritātes un pasākumus vides pieejamības nodrošināšanai personām ar invaliditāti (..) minēto lēmumu pieņemšanas procesa atvieglošana ir visas sabiedrības interesēs.”

³⁵ Tiesībsarga biroja precizējums.

³⁶ Skatīt [2024. gada grozījumu izstrādes dokumentus](#)

³⁷ Ar 2024. gada grozījumiem Likuma 19. pants papildināts ar noteikumu, ka gadījumā, ja sākotnējā dzīvokļu īpašnieku kopsapulce nav lemttiesīga, tad to var sasaukt atkārtoti, un atkārtotā sapulce ir lemttiesīga, ja dalībnieku reģistrācijas sarakstā reģistrētie dzīvokļu īpašnieki pārstāv vairāk nekā vienu trešdaļu no visiem dzīvokļu īpašumiem. Tāpat grozīts Likuma 20. pants par atkārtotas aptaujas organizēšanu, paredzot, ka atturēšanās no balsojuma vairs automātiski nenožīmēs balsojumu “pret”, bet gan to, ka sākotnējā aptaujā lēmums nav pieņemts, kas, savukārt, ir priekšnoteikums atkārtotas aptaujas organizēšanai. 2024. gada grozījumu anotācijā izdarīta atsauce uz Likumā jau iepriekš veiktajiem grozījumiem nolūkā uzlabot dzīvokļu īpašnieku aktivitāti un iespējas lēmumu pieņemšanā par dzīvojamās mājas pārvaldīšanu un uzturēšanu. Norādīts, ka 2024. gada grozījumu mērķis bijis uzlabot dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumu pieņemšanas procedūru, lai sekmētu dzīvojamo māju pārvaldīšanu un sasniegtu Eiropas Savienībā izvirzītos energoefektivitātes mērķus, kā arī, lai nodrošinātu aktīvākā īpašnieku mazākuma aizsardzību pret pasīvā vairākuma bezdarbību, ieviešot tā saukto “mazākuma kvorumu” atkārtoti organizētām kopīpašnieku sapulcēm vai aptaujām. Tiesībsarga biroja piezīme.

jautājumus. Tādējādi **Likuma regulējumā joprojām saglabāts princips, ka par vides piekļūstamību lemj citi kopīpašnieki.**

[12.2] Jau 2021. gada grozījumu¹ saskaņošanas laikā tiesībsargs sniedza viedokli³⁸, ka Likuma regulējums pēc būtības liedz vides pieejamību un brīvu pārvietošanos personām ar invaliditāti, **tādējādi šīs personas diskriminējot**, jo jautājums par personas ar invaliditāti pamattiesībām atstāts trešo personu ziņā. Tika norādīts, ka tas nav pieļaujams, jo ir pretrunā Satversmes 91. un 97. pantam, kā arī Konvencijai.

Tādējādi secināms, ka Tiesībsarga biroja 2021. gadā norādītā problēma Likumā ir aktuāla joprojām, arī pēc EM minētajiem grozījumiem Likumā, jo Likuma regulējums joprojām personu ar invaliditāti pamattiesību jautājumu atstājis trešo personu ziņā.

[13] Tiesībsarga birojs paskaidro, ka vides piekļūstamība ir pamattiesību jautājums, nevis namu pārvaldīšanas jautājums, kā to skata EM, atsaucoties uz Likuma grozījumiem. Gadījumā, kad piekļūstamība tiek ierobežota, tostarp ar likumā noteiktiem šķēršļiem, personām ar invaliditāti tiek ierobežota vai liegta dažādu pamattiesību īstenošana un šāda rīcība uzskatāma par diskriminējošu.

Iesniedzējas cīņa par PAI stāvvietu ilga vairāk kā pusotru gadu, prasīja trīs balsojumus, Pilnvarotās personas palīdzību, turklāt pozitīvs rezultāts nebija garantēts. Tāpat Iesniedzēja norādīja uz konfliktiem ar kaimiņiem un pazemojumiem no citu puses. Iesniedzējas situācija ilustrē Likuma regulējuma īstenošanu praksē – tā pārlietu birokrātisko, sarežģīto, ilgo un cilvēka cieņu aizskarošo dabu. Prasība vides piekļūstamības īstenošanai iegūt citu kopīpašnieku piekrišanu balsojuma veidā pazemina personu ar invaliditāti pamattiesības līdz līmenim, kur par tām ir tiesīgas lemt citas privātpersonas (kaimiņi un citi īpašnieki), kā arī pēc būtības liek personai ar invaliditāti pierādīt piekļūstamības un savu pamattiesību nepieciešamību. Pamattiesību nodrošināšanas lūgšana citām privātpersonām un pamattiesību jautājuma lemšana ar balsojumu ir cilvēka cieņu pazeminoša.

Nemot vērā augstāk minēto, kā arī šī atzinuma [9] punktā norādīto un no diskriminācijas aizlieguma izrietošo prasību pēc vides piekļūstamības nodrošināšanas gan faktiski, gan veidā, kas nemazina cilvēcisko cieņu³⁹, ir secināms, ka Likuma regulējums par PAI stāvvietu izveidi (proti, 17. panta (7¹) daļas otrais teikums) ir diskriminējošs, jo neizpilda šo prasību. Vides piekļūstamības jautājums nav risināms ar citu privātpersonu balsojumu.

³⁸ [Tiesībsarga 2021. gada sniegtais viedoklis 2021. gada grozījumu¹ izstrādes laikā.](#)

³⁹ [ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 2 \(2014\)](#)

III Tiesībsarga rekomendācijas

[14] Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta pirmo un trešo daļu, pārbaudes lietu Nr. 2025-54-26B pabeidzu ar šādu rekomendāciju EM – veikt nepieciešamos grozījumus Likumā, lai nodrošinātu PAI stāvvietu izveidi pie daudzīvokļu mājām, efektīvā, nediskriminējošā veidā.

Par rekomendācijas izpildi, lūdzu informēt **līdz 2026.gada 17.martam** no šī atzinuma saņemšanas dienas.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu atzinumam ir rekomendējošs raksturs un tas nav pārskatāms vai pārsūdzams.

Ar cieņu

tiesībsarga vietniece

Ineta Pilāne